

Випадок з одним солдатом

Редьярд Кіплінг

Новела

Переклад: Юрій Лісняк

Ура! Люблю життя солдатське я!
Гей, хлопці, гей! Там воленька буя!
"Шомпольний корпус"

Очевидці запевняють, ніби мало є таких дивовижних виявів слабкості людської природи, як масова істерика в дівочій школі. Вибухає вона несподівано, здебільшого в спекотний день, серед старших учениць. Котрась із дівчат раптом починає хихотіти, а тоді вже не може стриматись, закидає голову, і з очей у неї течуть сльози. Розумна вихователька в таку хвилину гримне па неї, та й по всьому. А коли вчителька м'якосерда та посилає когось по склянку води, то дуже можливо, що, дивлячись на першу, почне сміятися ще якась із дівчат — і теж захлинеться невтримним сміхом. Так істерика поширюється і може скінчитися трохи не таким самим гармидером, як буває в шостому класі хлоп'ячої школи. Досить одного тижня жаркої погоди, двох неквапливих прогулянок на день, щоденного ситного обіду — баранина з рисом, — прискіпливих учительок і ще деяких дрібничок, і матимете такі наслідки, що просто диво. Принаймні так твердять люди, що самі це бачили.

Звичайно, і директриса дівочого пансіону, і командир британського піхотного полку цілком слушно обурились би, якби хто порівняв їхніх підопічних. А тим часом за певних обставин Томмі Аткінса й справді можна довести до істеричної нестями. Він, правда, не плаче, проте виявляє свої почуття дуже недвозначно, а про результати пишуть у газетах, і статечні громадяни, люди, що навряд чи зуміють відрізнити рушницю від карабіна, вимагають: "Заберіть зброю в тварюки!"

Томмі не тварюка, і за своїм фахом — охороняти цих самих статечних людей — він повинен мати зброю при собі. Він, звісно, не носить шовкових панчіх, та й від того прикметника, що ним він квацює все підряд, його варто б відучити; і все ж він — велика людина. А коли ви сьогодні назвете його "героїчним захисником честі нації", а завтра — "брутальною й розбещеною солдатнею", то, звичайно, зіб'єте з пантелику, і він почне ставитись до вас підозріливо. Заступитись за Томмі нема кому, окрім хіба всяких проповідників умоглядних теорій; і ніхто не співчуває Томмі, крім нього самого, а сам він не дуже розуміє, що з ним діється.

Це все був пролог. А саме оповідання таке:

Капрал Слейн вирішив одружитися з міс Дженсі Маккенна, чия історія добре відома і в полку, й поза полком. Він уже виклопотав у полковника дозвіл; солдати любили Слейна, і весілля мало бути, як висловлюється солдат Ортеріс, "ш-шикарне".

Призначене воно було саме па пору найбільшої спеки, і після весілля молоде подружжя збиралося поїхати в гори. Та Слейнові прикро було, що їхати вінчатись доведеться найманою каретою, а це ж не бозна-як "ш-шикарно". Міс Маккенну це не дуже турбувало. Вона мала досить свого клопоту — з допомогою сержантової дружини шила весільну сукню. В ті дні капрал був єдиний більш-менш задоволений життям чоловік на всі казарми. Решта нудили світом.

Та й від чого їм було веселитися? Всяка робота кінчалась о шостій годині ранку, а тоді до самого вечора лежи собі, дивися в стелю, кури тютюн з полкової крамнички та лай служників-індійців, що орудують віялом-панкхою. Опівдні — смачний, ситний м'ясний обід; потім солдати знов падали на ліжка і, обливаючись потом, спали, поки надворі хоч трохи похолоднішає і можна буде вийти прогулятися з земляком, чий лексикон складається з несповна шестисот слів, та ще горезвісного прикметника, і чий думки про все на світі давно-давно відомі.

Звичайно, був ще полковий буфет, а при ньому — "безалкогольна зала" зі старими газетами; але не тільки солдат, а й будь-хто не зможе читати вісім годин на день, коли спека — тридцять п'ять — тридцять шість градусів у холодку, а до півночі часом набігає й сорок. І мало хто, навіть роздобувши казанок теплого, каламутного, несмачного пива і поставивши його під ліжком, може пити по шість годин на день. Один був спробував, та й урізав дуба, і майже весь полк вийшов на похорон — усе ж таки якесь діло. На пропасницю чи холеру було ще зарано. Тож солдатам тільки й лишалось чекати, чекати, чекати і стежити, як тінь від казарми повзе через плац по сліпучо-білому піску. Веселеньке життя!

Солдати тинялись по території казарм — для полювання було занадто жарко, і для розпусти теж, — та напивалися ввечері пивом, та напихалися ситною білковою їжею, яку для них готували, і чим більше вони їли, тим менше рухались і тим запальніші ставали. Людей нападала дратливість, вони поринали в похмурі думки про всякі образи — справжні чи уявні. Адже їм не було про що думати. Тон пересварок змінився; солдати вже не казали один одному беззлобно: "Ось я тобі пику розтовчу", — а вимучено-ввічливо натякали, що їм із ворогом стало тісно в казармах і одному з них слід би перебратись у просторіше місце, яке не годиться називати.

Може, все це були підступи диявола; та хай там як, а Лоссон дуже довго знічев'я знущався з Сіммонса. Все-таки розвага. їхні ліжка стояли поряд, і вони, бувало, всю пообідню пору гарикались один з одним, але викликати Лоссона на бійку Сіммонс боявся. Душними тихими ночами він перебирав у пам'яті всі образи й половину своєї ненависті до Лоссона зганяв на нещасному служникові-індійцеві.

А Лоссон купив на базарі папугу, посадив його в клітку й спускав ту клітку в темний прохолодний колодязь, а сам сідав на цямрині й гукав папузі всякі лайки. Він навчив птаха казати: "Сіммонсе, ти — суур!", що означає "свиня", і ще деякі слова, що зовсім не надаються до друку. Лоссон був рослий, огрядний і трусився від сміху, мов холодець, коли папуга схоплював якийсь вислів. А Сіммонс трусився від люті — бо вся казарма сміялася з нього: адже папуга, цей нікчемний жмутик зеленого пір'я, гак

кумедно говорив по-людському! Лоссон сидів на краєчку свого ліжка і, теліпаючи товстими ногами, питав папугу, що той думає про Сіммонса. Папуга відповідав: "Сіммонсе, ти — суур!" — "Молодець! — хвалив Лоссон папугу й чухав йому голівку. — Ти чуєш, Сіммонсе?" І Сіммонс, перевернувшись ницьма, відповідав: "Та чую. Тільки гляди, щоб і ти чого не почув".

Виспавшись за день, Сіммонс не спав ночами, і, тремтячи від нестямної люті, придумував усякі способи, як убити Лоссона. То він уявляв, ніби затоптує його до смерті важкими солдатськими чобітьми, а то — ніби розтовкує йому обличчя прикладом або стрибає йому на плечі й заламує назад голову, поки не хруснуть хребці. В роті йому робилось гаряче й сухо, і він діставав з-під ліжка казанок з пивом.

Та найчастіш і найдовше мариласть йому товста складка жиру під правим Лоссоновим вухом. Уперше він помітив ту складку однієї місячної ночі, і відтоді вона все стояла в нього перед очима. Вона просто заворожила його. За ту складку можна було вхопитись рукою й відірвати півшиї; або вдавити в неї дуло рушниці й одним пострілом відстрелити голову. Яким це правом Лоссон такий спокійний і вдоволений, коли з нього, Сіммонса, сміється вся казарма? Та стривайте, він ще покаже тим, хто сміється з папужиної мови, що він нічим від них не гірший і може вирядити будь-кого на той світ одним порухом вказівного пальця на курку рушниці. А коли Лоссон хріп, Сіммонс ненавидів його ще лютіше. Чому це Лоссон може собі спати, коли він, Сіммонс, годину за годиною мучиться без сну, перевертається й совається на постелі, і правий бік йому гризе тупий біль, а в голові аж гупає від випитого ввечері? Він ніч за ніччю думав про це, і світ став йому немилий. Навіть апетит його, завжди добрий, притупився від пива й тютюну; а папуга весь час теревенив і глузував з нього.

А спека тривала, і солдати з дня на день робились усе похмуріші й дратливіші. Дружина одного сержанта вмерла вночі від теплового удару, і пішла чутка, що це холера. Солдати відверто раділи, сподіваючись, що пошесть пошириться і їх переведуть у польові табори. Але тривога виявилась фальшивою.

Якось у вівторок, пізно ввечері, коли солдати дожидали па широких галереях відбою, Сіммонс зайшов до казарми, взяв люльку зі своєї скриньки, що стояла в ногах ліжка, і так грюкнув віком, що в порожній казармі неначе розітнувся постріл. Звичайно за гомоном ніхто б того не почув, але тепер у всіх нерви були напнуті, мов струни. Солдати посхоплювались, і троє чи четверо вбігли до казарми й побачили, що Сіммонс стоїть навколішки над своєю скринькою.

— А! Це ти! — сказали вони, безглуздо засміявшись. — А ми думали...

Сіммонс повільно підвівся.

Коли цей стук так їх сполохав, що ж буде від справжнього пострілу?

— Ви думали? Ви думали? Чого це ви думали? — огризнувся він, розпалюючи себе до шалу. — Чхав я на те, що ви думали, нишпорки паскудні!

"Сіммонсе, ти — суур!" — сонно озвався папуга на веранді, почувши знайомий голос. І це була остання крапля.

Струна луснула. Сіммонс позадкував до стояка з рушницями — ті, що вбігли, були в

дальшому кінці кімнати — і вхопив свою рушницю та пачку патронів.

— Не клей дурня, Сіме! — сказав Лоссон. — Постав рушницю на місце.

Але голос його ледь затремтів.

Інший солдат нахилився, стяг з ноги чобіт і пожбурих Сіммонсові в голову. У відповідь зразу пролунав постріл. Сіммонс вистрелив не цілячись, проте куля влучила Лоссонові в шию. Лоссон упав, навіть не писнувши, а решта втекли.

— Ви думали! — репетував Сіммонс. — Це ви мене довели! Чуєте? Це ви мене довели! Вставай, Лоссоне, годі прикидатись! Це ти зі своїм падлючим папугою довів мене до цього!

Та в Лоссоновій позі була така непідробна природність, що Сіммонс за мить уже збагнув, чого накоїв. Солдати галасували на веранді. Сіммонс ухопив ще дві пачки патронів і вибіг на місячне світло, мурмочучи:

— Буде вам нічка! Тридцять набоїв, останній для мене. Начувайтесь, собаки!

Він упав на одне коліно й вистрелив у темну масу солдатів на галереї, але куля пролетіла зависоко й ударила в цегляну стіну, свиснувши так зловісно, що дехто з молодших поблід. Адже, як твердять фахівці зі стрільби, коли стріляєш ти — це одна річ, а коли стріляють у тебе — зовсім інша.

Тоді в солдатах спалахнув інстинкт переслідування. Звістка полетіла від казарми до казарми, і солдати висипали надвір ловити Сіммонса, дикого звіра, а той біг через учбовий плац, час від часу обертаючись, щоб вистрелити в переслідувачів і кинути їм лайку.

— Я вас навчу шпигувати за мною! — кричав він. — Я вас навчу обзивати мене! Гайда, виходьте всі! І ти, полковнику Джоне Ентоні Діпер, кавалере ордена Лазні! — він обернувся до офіцерської їдальні й труснув рушницею. — Ти думаєш, що ти бозна-який зух, та покажись-но надвір, старий шкарбан, і я з тебе таке зроблю, що й подивитись не буде на що. Виходь, полковнику Джоне Ентоні Діпер, кавалере ордена Лазні! Виходь, подивись, як я вправляюсь у стрільбі! Я найкращий стрілець у батальйоні! — і на доказ цього Сіммонс пальнув по освітлених вікнах їдальні.

— Солдат Сіммонс із п'ятої роти на кавалерійському плацу, пане полковнику, і в нього тридцять патронів, — доповів полковникові захеканий сержант. — Стріляє куди попадає, пане полковнику! Убив солдата Лоссона. Що робити, пане полковнику?

Полковник Джон Ентоні Діпер, кавалер ордена Лазні, вийшов надвір, і вмить біля ніг його бризнув фонтанчик піску.

— Верніться, — сказав йому помічник. — Я не хочу підвищення по службі такою ціною. Він небезпечний, як скажений собака.

— Ну то й пристрельте його, як скаженого собаку, — похмуро відказав полковник, — коли він не хоче послухатись. І це в моєму полку! Якби ще в ірландців, можна б зрозуміти.

Солдат Сіммонс зайняв надійну позицію біля колодязя в кінці плацу і звідти кидав виклик усьому полку. Полк не дуже квапився приймати той виклик — невелика честь загинути від кулі свого ж таки однополчанина. Тільки капрал Слейн з рушницею в руці

впав і поповз до колодязя.

— Не стріляйте, — сказав він своїм сусідам. — Бо ще в мене влучите. Я його, злидня, живцем візьму!

Коли Сіммонс на хвилину перестав стріляти й репетувати, всі почули, що на дорозі торохтять колеса двоколки. То їхав з обіду в цивільному селищі майор Олдайн, командир кінної батареї — за своєю звичкою, гнав коня щодуху.

— Офіцер їде! Чепурунчик-офіцер! — закричав Сіммонс. — Ось я й з нього опудало зроблю!

Двоколка зупинилася.

— Що тут робиться? — суворо спитав майор-артилерист. — Киньте рушницю, чуєте, ви там!

— А, це Джеррі Чорт! Мені з тобою нічого ділити, Джеррі Чорте! їдь собі далі, красунчику, не займай мене!

Та Джеррі Чорт зовсім не збирався їхати собі далі, минувши небезпечного вбивцю. Як палко присягались віддані йому артилеристи, він не відав страху, — а кому ж і знати, як не їм. Казали, ніби щоразу, коли батарея була в бою, Джеррі Чорт будь-що намагався сам убити хоч одного ворога.

Він попростував до Сіммонса, щоб кинутись на нього й повалити.

— Не змушуйте мене, сер, — остеріг його Сіммонс. — Я проти вас нічого не маю... А, ти так? — Він побачив, що майор уже біжить. — То на ж тобі!

Майор упав з простреленим плечем, і Сіммонс став над ним. Йому не пощастило натішитись, убивши Лоссона так, як йому мріялось; зате ось перед ним лежала беззахисна людина. Всадити їй ще одну кулю й розтрощити голову? Чи розтовкти прикладом біле обличчя? Він завагався — а па другому кінці плацу пролунав крик: "Убив Джеррі Чорта!" Але під захистом колодязя Сіммонс був у безпеці, поки не вистромляв ся, щоб стрельнути.

— Зараз я прострелю тобі голову, красунчику вголос думав Сіммонс. — Шість і три це дев'ять, та один — це десять, та ще лишається дев'ятнадцять і один для себе... — Він почав розв'язувати другу пачку патронів.

Капрал Слейн виповз із тіні під насипом на місячне світло.

— Я тебе бачу, — сказав Сіммонс. — Ну, йди, йди сюди, я тебе вколошкаю.

— Іду, — коротко відказав капрал Слейн. — Накоїв же ти, Сіме. Виходь, та ходімо зі мною.

— Аякже, — засміявся Сіммонс, великим пальцем заганняючи на місце набі. — Ні, спершу я впораю тебе п Джеррі Чорта.

Капрал лежав, розплатавшись на землі. Рушниця його була під ним. Здалеку хтось нетерпляче загукав:

— Застрель його! Застрель його, Слейне!

— Ворухни лиш рукою чи ногою, капрале, — сказав Сіммонс, — і я розтовчу голову Джеррі Чортові, а потім пущу кулю в тебе.

— Я ж не ворущуся, — відказав капрал, підводячи голову. — Ти не посмієш зайняти

чоловіка, що стоїть на ногах. Облишмо Джеррі Чорта, виходь звідти. Навкулачки! Виходь і вдар мене. Що, боїшся, собачнику?

— Ні, не боюсь.

— Брешеш, душогубе. Брешеш, різник поганий. Ось дивися! — Слейн відкинув рушницю геть і безстрашно підвівся. — Ну, виходь!

Такої спокуси Сіммонс не міг витримати: адже капрал у білій сорочці був чудовою мішенню.

— Не обзивай мене! — закричав Сіммонс і вистрелив. Одначе схибив — і, знавівшись від люті, пожбував рушницю й кинувся зі свого захистку на Слейна. Добігши, він замахнувся ногою, щоб ударити капрала в живіт, але щуплявий капрал знав, у чому Сіммонсова слабина, і йому відомий був несхибний спосіб захисту. Нахилившись уперед, Слейн підібгав праву ногу так, що п'ята піднялась вище коліна лівої, і, стоячи на одній нозі — як ото стоять гонди, віддаючись медитації, — зустрів удар, знаючи, що й сам упаде. Гомілка стукнула об гомілку, Сіммонс лайнувся, капрал упав на лівий бік, а солдат теж осів додолу: його права нога була зламана над кісточкою.

— Треба було знати цей спосіб, Сіме, — сказав Слейн, підводячись і спльовуючи пісок. Тоді гукнув голосніше: — Ідіть заберіть його. Я йому ногу зламав.

Це була не зовсім правда, бо солдат, власне, зламав її сам; адже вся суть цього способу в тому, що чим сильніший твій удар, тим тяжче ти й скалічишся.

Слейн підійшов до Джеррі Чорта й нахилився над ним з перебільшеною турботою, а Сіммонса, що плакав від болю, понесли геть.

— Сподіваюся, вас не дуже тяжко поранено, — сказав Слейн.

Та майор був непритомний, і на плечі в нього зяяла страшна дірка з рваними краями. Слейн став над ним навколішки й розгублено промурмотів:

— Їй-же богу, неживий! Ну й не щастить же мені.

Та майорові судилося ще довго з непохитною відвагою водити в походи свою батарею. Його віднесли, перев'язали, довго лікували, оточивши турботою, а батарея все обговорювала, чи не захопити їм Сіммонса й прив'язати до дула гармати, а тоді вистрелити. Вони обожнювали свого майора, і коли він знову з'явився на огляді, відбулася сцена, не передбачена ніякими військовими статутами.

Велика слава припала й Слейнові. Артилеристи принаймні два тижні поїли його доп'яну тричі на день. Навіть командир полку похвалив його за самовладання, а місцева газетка оголосила його героєм. Та від цього він нітрохи не запишався. Коли майор став дякувати йому й давати гроші, добродесний капрал гроші взяв, а подяку відхилив. Він тільки мав одне прохання і висловив його, спочатку перепросивши кілька разів. Чи не зміг би майор дати йому на весілля четверню батарейних коней — запрягти в найману карету? Майор погодився — та й батарея, звісно, теж. Ще й дуже радо! І весілля вийшло на славу.

— Навіщо я це зробив? — спитав капрал Слейн. — Заради коней, звісно. Хоча Дженсі й не бозна-яка красуня, та однаково що це за весілля — з найманими кіньми!

Джеррі Чорт? Якби в мене свої потреби не було, то хай би йому Сіммонс розтовк голову па драглі. Про мене.

І солдата Сіммонса повісили — повісили серед вишикуваного квадратом полку; і полковник сказав, що все це наробило пияцтво, а капелан був певен, що це підступи диявола; а сам Сіммонс гадав, що було трохи й того, й того, але напевне сказати не міг і тільки сподівався, що його доля буде наукою товаришам. А шестеро "проникливих публіцистів" написали шість чудових передовиць про поширення злочинності в армії.

Та нікому й на думку не спало порівнювати "кровожерного Сіммонса" і верескучу істеричну школярку, з якої починається наше оповідання.

Бо це було б занадто безглуздо!